

ОПТИМІЗАЦІЯ КОНТРОЛЬНО-ОЦІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Після отримання державного суверенітету Україна стала на шлях відновлення усіх ланок життя. Демократичні зміни мали значний вплив і на сферу освіти. У зв'язку з децентралізацією навчальної системи виникла необхідність у створенні чіткої державної системи контролю.

Гострою проблемою сьогодні є також визнання національних сертифікатів, які б відповідали світовим стандартам. Однією з причин ускладнень у визначенні аналогів освітніх документів є недосконалість системи контролю та оцінювання в середніх навчальних закладах України. Контроль та оцінювання залишилися суб'єктивними, методи їх реалізації – застарілими.

Отже, виникає необхідність впровадження системи контролю максимальної об'єктивності та можливості вимірювання оцінки за допомогою якісних та кількісних показників. Впровадження сучасних методів контролю та оцінки у практику навчання в українських навчальних закладах забезпечило б дотримання вимог щодо контролю, – об'єктивність, надійність, цілеспрямованість, систематичність тощо, – і дозволило б зробити навчання ефективним та наблизити його до світових стандартів.

Про **актуальність даної теми** говориться також і в документі "Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи (методичні рекомендації)"[3]. Цей документ ще раз дає підтвердження, що проблему оцінювання рівня підготовки учнів варто і потрібно досліджувати та вирішувати не тільки теоретично, а й практично у процесі навчання.

Важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу є побудова такої системи контролю, перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів, яка б забезпечувала систематичне отримання об'єктивної інформації про їх навчально-пізнавальну діяльність.

Проведений **аналіз наукової літератури** засвідчив, що проблема оцінювання рівня знань завжди була актуальною, як для педагогіки, так і для методик навчальних предметів. Саме тому вона найбільш досліджувана. Амонашвілі Ш.О., Бабанський Ю.К., Лозова В.І., Савченко О.Я., Сухомлинський В.О. та інші вивчали та вдосконалювали систему оцінювання та контролю в початковій школі.

Підвищення ефективності навчального процесу залежить певною мірою від правильної організації контролю навчальних досягнень учнів, що передбачає перевірку, контроль та оцінювання. Без чітко налагодженої системи контролю, яка забезпечувала б отримання та аналіз необхідної інформації про процес і результат навчання, неможливе керування ним.

Експериментальній перевірці підлягали форми і методи контролю, їх функції та специфіка з урахуванням конкретного навчального предмету, віку, навіть типу навчального закладу (Амонашвілі Ш.О., Сухомлинський В.О.). Прагнення відшукати єдиний і правильний еталон щодо підходу до оцінювання, знайти оптимальну кількість і якість оцінок, яка необхідна для контролю знань, умінь і навичок учнів примусила вчених, зокрема Ш. О. Амонашвілі і В. О. Сухомлинського, розробити свої підходи до вирішення проблеми [1;2;4;5].

У зв'язку із введенням 12-ти бальної системи оцінювання реальних навчальних можливостей учнів, а також через особистісно зорієнтоване спрямування навчального процесу, дану проблему слід віднести до тих, що потребують не простого вдосконалення, а інноваційних підходів, знаходження оптимальних шляхів щодо її вирішення.

Отже, наслідком проблеми якісного контролю є виникнення проблеми одержання об'єктивної оцінки навчальної діяльності молодших школярів.

Експериментальне дослідження шляхів оптимізації контрольно-оцінної діяльності, зокрема, опитування, проведене на базі Голгочанської ЗОШ Тернопільської обл., ЗОШ № 7, 14, 15, м. Тернополя та ТНПУ ім. В. Гнатюка, показало погану обізнаність вчителів у використанні форм контролю. Більшість (87 %) назвали лише такі форми, як диктант, усне опитування та комбінована контрольна робота. І лише 13 % опитаних змогли виділити ще й інші. Звертають на себе увагу і критерії, на основі яких вчителі оцінюють навчальні досягнення учнів. У 74 % вчителів вони мають суб'єктивний характер (старанність, охайність, уважність, чемність, скромність тощо), оскільки не мають чітких вимірів, або безпосередньо обумовлені особистістю школяра (неспокійний, погано вихований, неухажний, балакучий тощо). Отже

учні, практично, стали об'єктом оцінювання в школі.

А школярі скаржаться, що висока оцінка залежить не від знань (умінь і навичок), а в деякій мірі, навіть, від особистого ставлення вчителя до них (48 %), або ще гірше – вчителя до батьків (17 %). Також учні неодноразово зауважують, що на оцінку має вплив і їхня поведінка на уроці (69 %). Слід також зауважити, що вони не вважають оцінку основним стимулом для навчання (78 %), а основною причиною незадовільної оцінки називають ті чи інші дії вчителя (56 %). Не можна не погодитись також із твердженням, що велика кількість дітей нічого не розповідають батькам стосовно справ у школі. Одержані у школі оцінки 25 % учнів обговорюють із своїми батьками. Предметом цих розмов, як правило, буває не сама оцінка-бал, а те, чому вона є саме такою.

Аналізуючи відповіді батьків, можна зробити наступний висновок: батьки (77 %), вважають оцінку-бал стимулом до навчання, звертають на неї багато уваги та контролюють дітей у цьому. Переважна більшість відповідей батьків свідчить, що в тих чи інших випадках вони схильні критикувати оцінки, які виставляють вчителі, називаючи їх несправедливими (71 %). Та разом з тим, батьки ухиляються від конфлікту з педагогом (64 %): причиною цього в деяких випадках називають як наслідок – ще більше погіршення у ставленні до дітей з боку вчителя.

На нашу думку, причини цих проблем криються у невмотивованості контролю, у його невідкритій формі. Якщо б вчителі мотивували і пояснювали свої оцінки, причому пояснювали не тільки учням, але і їх батькам, то вдалося б уникнути багатьох проблем у цьому плані. Адже тоді б батьки знали, за що виставляються саме такі оцінки їхнім дітям, а для вчителів це було б стимулом надавати характеристику і аналізувати кожний поставлений бал (як під час підсумкового, так і, особливо, під час поточного контролю). Не залишалось б місця і для особистого, а від того – і особливого, ставлення до учня при оцінюванні його знань і вмінь.

Чи відчувають потребу у мотивації оцінки-балу самі вчителі? Варто згадати відповіді на запитання, в якому їм пропонувалося назвати особливості оцінювання знань В.О. Сухомлинським і Ш.О. Амонашвілі, – провідними педагогами, що розробили і вдосконалили цю систему на основі ідей демократизації, практично по-новому розглянули базові поняття. "Вчителі-початківці" у своїй переважній більшості (89 %) не спромоглися назвати навіть основних думок педагогів щодо оцінювання. Причиною цього явища вважаємо саме формалізм контрольної-оцінної діяльності у сучасній школі. Вчителі через великий обсяг документації, якої від них вимагають (журнали, звіти, контрольні роботи тощо), просто забувають справжню сутність оцінки і для чого вона потрібна взагалі. Величезною причиною цього, на наш погляд, є і неабиякий контроль дирекції школи, міських, районних та обласних відділів освіти за роботою вчителів. Вищезгадані органи, в першу чергу, беруться за перевірку саме шкільної документації: чи всі види контролю виставлені, чи оцінені учні протягом семестру поточним контролем. Іноді трапляються навіть парадоксальні ситуації – від вчителів вимагають протягом уроку оцінити і виставити оцінки в журнал саме 25-30% учнів класу. Про яку ж вмотивованість і об'єктивність може йти мова? Вчителі через призму цього, невідомо ким і для чого вдуманого стандарту, справді забувають істинну сутність оцінки. Формалізм у таких випадках неминучий.

Враховуючи вищезгадані недоліки, **на формуючому етапі** дослідження нами були попередньо експериментально перевірені шляхи оптимізації контрольної-оцінної діяльності, що можуть дозволити розв'язати проблеми її занепаду в початковій ланці освіти:

- посиленна мотивація системи контролю у школі на кожному уроці;
- урізноманітнення форм і прийомів контролю знань, умінь та навичок учнів із врахуванням їх вікових особливостей;
- використання ігрової діяльності;
- використання прийомів взаємоконтролю, взаємооцінювання;
- цілеспрямоване і систематичне формування самоконтролю як важливої складової навчальної діяльності молодших школярів.

Система оцінювання у вигляді балів, не зважаючи на всі недоліки, до сьогоднішнього дня не знайшла собі гідної заміни. Разом з цим традиційна система оцінювання, на нашу думку, ще далеко не вичерпала своїх можливостей і має багато резервів, пов'язаних із посиленням уваги до мотиваційної і змістової сторони контрольної-оцінної діяльності.

Отже, проблема оцінювання в початковій школі, попри те, що її досліджували багато років, потребує вдосконалення.

Література

1. Амонашвили Ш. А. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников. – М.: Педагогика, 1984. – 327 с.
2. Амонашвили Ш. А. Обучение. Оценка. Отметка. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
3. Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи (методичні рекомендації) // Початкова школа. – 2001. – №10. – С. 11-69.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у п'яти томах. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.3. – С. 7-300.
5. Сухомлинський В. О. Урок і знання / Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у п'яти томах. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.5. – С. 366-371.